

Р. СЛОВЦОВ МАКИАВЕЛИ

Превод от руски: Крум Йорданов, —

chitanka.info

Името на Макиавели отдавна е станало прозвище на лицемери, предатели, безнравствени политици. За „широката публика“ Макиавели е теоретик и едва ли не изобретател на „макиавелизма“ — изкуство за политическа хитрости и лъжа, която не се гнуса от никакви средства. Колко би се учудил скромният секретар и дипломат на Флорентинската Синьория, ако би чул тези съждения за себе си, с каквито са пълни хилядите книги, изучаващи неговия живот и особено неговите съчинения. Той би се учудил преди всичко на вниманието, с което не се удостояват мнозина хора от неговия век, с които не би посмял да се равнява.

Николо Макиавели живял в един от най-блестящите и драматични периоди на европейската история. Между 1469 и 1527 г. — годините на неговото раждане и смърт — се заключава апогеят на Ренесанса, политически и културен. На фона на военната борба, установяваща новото европейско равновесие, обгърнало с особена сила Италия, на фона на великолепното изкуство, посред тълпа крале, папи, принцове, кондотери, писатели, артисти, изпълнящи историческата сцена също с поразително изобилие на ярки и блестящи личности, — фигурата на Макиавели останала почти незабелязана за съвременниците. Той бил човек от местния флорентински кръг, макар и да обходил цяла Европа, изпълнявайки дипломатическите мисии на правителството на малката италианска република и може би щеше да изчезне за потомството, ако през последните десет години от живота си не беше помислил да събере в малката си книга „Князът“^[1] тези политически правила, от които се ръководели всички „князе“, всички държавници на онова време.

Макиавели не изнамерил „макиавелизма“, той само пръв записал това, което правели, мислели и говорили политиците на неговото време (дори и в много по-късни времена). И книгата, която после толкова пъти била обявявана за страшен катехизис на злото, изчадие на политическия ад, минала почти незабелязана при своето появяване. Макиавели я написал с практическа цел — да обърне върху себе си вниманието на урбинския херцог Лаврентий, този, чийто черти е увековечил Микеланджело на знаменития мавзолей Медичи във Флоренция. Макиавели бил в немилост и искал да получи от херцога някаква служба. Това не му се удало. Херцогът не обърнал на просителя никакво внимание. Знаменитата книга даже не била

напечатана, докато бил жив авторът. Приятелите на Макиавели я чели в ръкопис, но също равнодушно. По-голям успех имал друг политически трактат на Макиавели — коментарът към Тит Ливий.

Ние почти нищо не знаем за първите тридесет години от живота на Николо Макиавели. Той бил син на обеднял флорентински дворянин и детство и юношество прекарал в родния град. Двадесет и девет годишен той постъпил на служба в канцеларията на „Синьорията“ и бил командирован към десетия магистрат, който завеждал външните и военните работи на републиката. В продължение на 14 години, докато не се върнали на власт Медичите, той изпълнявал редица дипломатически мисии и почти през цялото време се намирал в пътуване — ту по Италия, ту по другите страни на Европа. Флоренция воювала с Пиза, папите водели война ту в съюз, ту против Франция, Испания, италианските държавици враждували помежду си. За дипломатическа работа се откривала широка арена, но интересно е, че на тая почва флорентинският посланик не проявил никакъв особен „макиавелизъм“. Той бил честен, даже рядко честен човек по това време, предан на интересите на своята държава, умен, наблюдателен и Синьорията ценяла в него, изглежда, преди всичко качествата на чиновник, на когото напълно може да се довери.

Службата била зле платена и твърде често Макиавели оставал без пари в своите дипломатически пътувания. Молбите за получаване суми за командировки и представителство изпълват писмата на Макиавели до Синьорията. „Ние ще отпътуваме от Лион, вероятно утре — пише напр. Макиавели през време на своята първа мисия при френския двор (1590 г.). — Закъснението стана, защото пристигнахме без всякакви средства. Трябваше да се намерят коне, дрехи, слуги. Малката ни заплата и големите разходи, които сме принудени да правим, ни поставят в тежки затруднения.“ А между другото противниците на флорентинците — пизанците, които също търсели подкрепата на френския крал, действували с най-сигурното оръжие — дукатите. „Нека ни позволи Синьорията да ѝ напомним, че е необходимо да намерим приятели тук, които биха се заинтересували от нашите работи по съображения много по-силни, отколкото обикновената дружба“ — пише Макиавели в друго писмо. След две години, изпратен при Цезар Борджия, когато последният започнал завладяването на Италия, Макиавели от Милано моли Синьорията да

му изпрати пари. „Няма с какво да храня своите трима слуги и три коня, които не могат да живеят само с обещания. Аз вече похарчих 70 дуката и почнах да правя дългове. Аз мога да живея за сметка на двора, но това не съответствува на моето достойнство, нито на характера ми. Представете си как съм удовлетворен по необходимост, искайки три дуката у одного, четири у другото.“

Мисията на Макиавели при Цезар продължила три месеца и за своите преговори с него посланикът подробно донася на Синьорията. Срещите между тях двама хора имат почти символичен характер за епохата. В действителност, наред със сина на Александър Борджия, за когото папата готвел корона на новия Цезар, флорентинският секретар бил скромна фигура. „Той е среден на ръст, слаб, с малка глава и остро, сухо лице, където се издават костеливи ябълки. Има черни, пронизателни очи, винаги е жив и обича и умее да говори. Цезар мъчно ще се убеди само с обещания за дружба. На въпросите на Цезар Макиавели отговаря уклончиво и след всеки разговор пише подробни донесения на началството“.

Дипломацията, която можела да удовлетвори всяка истинска „макиавелистическа“ натура, не се харесвала на флорентинския посланик. През време на почти всяка своя мисия, той молел час по-скоро да го върнат. Военното дело много повече привличало Макиавели. В края на XV век Италия била пълна с „кондотери“, началници на наемни отряди, сражаващи се на оная страна, която по-добре плаща. „Тези командири — пише после Макиавели — прибъгваха към хиляди хитрости, за да продължат войната, и когато мирът най-после настъпваше, те събираха своите хора и ограбваха цели провинции“. „Сражението — говори той на друго място — не представлява никаква опасност. Сражаваха се винаги на коне, добре защитени от ударите, и ако попаднат в плен, то животът им беше обезпечен. Пленниците ги пускаха много скоро. Нека градът се бунтува двадесет пъти, той никога не бива разрушаван; жителите си запазват своето имущество и единственото нещо, което ги заплашва — това е контрибуцията“. Макиавели добре познавал цената на наемната войска от чужденци и след дълги усилия той успял да убеди Синьорията да образува армия от флорентински поданици. Цялата зима на 1506 г. той прекарал в пътуване по републиката, вербувайки хора и образувайки от тях полкове. Ролята на организатор на армия му

се харесвала много повече, отколкото дипломатическата кариера, и Синьорията му указвала в това поприще пълно доверие. Новата армия, при първите боеви изпитания, не оправдала надеждите.

Макиавели впрочем бил скоро отзован от своята любима работа. Синьорията го изпратила посланик при папа Юлий II, приемника на Александър Борджия, който продължавайки делото на Цезар Борджия, искал да възвърне под властта на светия престол откъснатите се италиански земи. Папата искал от Флоренция разрешение да премине през нейната територия със своите войски и да му отстъпи кондотера Марко Колона, който служел у Синьорията. Макиавели много видял през своя век, но самия папа да тръгва на военен поход начело на своите войски, това било невиждано дотогава зрелище. Юлий II започнал похода, след като поръчал преустройването на черквата Св. Петър по плана на Бралсанте и поръчал на Микеланджело направата на своята бъдеща гробница. Седемдесетгодишен старик, той яздил на кон, облечен в прост стихар. След него вървяла свитата и 22 кардинали. Пред папата носели Разпятието и чашата със Светите дарове. Макиавели в своите доклади описва този удивителен поход през цяла Италия. При всяка почивка се появявали всевъзможни лъжливи слухове. „Моя длъжност — пише Макиавели — е да слушам всички и да говоря на всекиму, че той е прав. Аз действам така, понеже не ми е още ясно, какво именно е угодно на правителството на ваша светлост и аз не зная какви са вашите намерения“.

Обширните доклади на Макиавели са пълни с много интересни наблюдения за страните, които е посещавал. След четвъртото пътуване във Франция той нахвърля цяла „Картина на Франция“, характеризира я като „приятна страна и с лек живот“. В Германия го поразява редът и стабилността на държавните учреждения и Макиавели се интересува изключително от нравите, икономическия и политическия живот на народите. Той е съвършено равнодушен към природата и изкуството.

Дипломатическата кариера на Макиавели се свършила след възвръщането на Медичите. Той попаднал в затвора заедно с другите деятели на републиканския режим, но бил скоро освободен. Върху него не тежали никакви грехове и Медичите не могли да имат нищо против него. Той се заселил в своята малка вила, недалеч от Флоренция. Селската пустота, нуждата, отсъствието на общество го угнетявали. „Аз се старая да попреча на моя мозък да плесеняса —

пише той на своя приятел и покровител Ветори. — Вечер, връщайки се в своя кабинет, аз свалям от себе си, нечистите и прашни селски дрехи и обличам придворния или служебен костюм. С него аз прониквам в древното светилище на великите хора от древността“. Макиавели не блаженствал от четенето на древните автори. Той съобщава на Ветори в едно писмо от 10 декември 1513 г., че е написал една книга, от която Медичите могат да видят, ако пожелаят да я прочетат, че не е проспал 15 годишния живот, посветен на държавни работи. Всеки е длъжен да се възползва от човека, отдавна имащ такъв опит. Лаврентий Медичи, на когото Макиавели посветил своя труд „Князът“, може би и не прочел книгата.

Когато след смъртта на Лаврентий, начело на управлението застанал неговият брат, кардинал Юлий Медичи, той се обърнал към известни флорентинци, в това число и към Макиавели, за съвет как да организира управлението, а след някое време бившият секретар на Синьорията получил и една скромна дипломатическа служба. В това време започнала и истинската литературна кариера на Макиавели. Юлий Медичи му поръчал да напише историята на Флоренция. Той започнал работата през 1520 г., и в същото време една любителска труппа играла неговата комедия „Мандрагора“. Пиесата, написана с рискован по сегашни разбирания сюжет, имала толкова голям успех, че папа Лев X повикал в Рим артистите, за да види пиесата. За нея някой казал, че това е комедия на онова общество, трагедията на което се явява „Князът“. Макиавели проявил тук истински талант на драматург, и Волтер поставял „Мандрагора“ по-високо от пиесите на Аристофан.

Политиката на Медичите, особено външната, създавала много недоволства и на 26 април 1527 г. избухнал бунт. Медичите успели да го потушат, но на 16 май те били изгонени и била провъзгласена републиката. Макиавели се намирал в това време в Чивита Векиа, наблизо до театъра на друга много по-потресаваща драма — разграбването на Рим от германски и испански войски. В допълнение на бедствието, чума опустошавала Италия. Само във Флоренция умирали ежедневно до 300 души. Бавно, възседнал на муле, съпровождан от своя слуга минавал Макиавели, за последен път връщайки се във Флоренция през своята прекрасна родина. Той чувствал пристъпа на болестта, старческата отпадналост, вълнувайки се от неизвестността, която го очаква при новия порядък. Него го

очаквало недоверието на републиканците към републиканеца, служещ после на Медичите, очаквала го месец след завръщането си дома и смъртта.

[1] „Князът“ — на италиански: *Il Principe*, издавана на български и като „Владетелят“ или „Принцът“. — Бел.ел.кор. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.